

ZÁSADY

PRO ZAPOJENÍ OBČANŮ
DO OBLASTI HISTORICKÝCH
PAMÁTEK

DOKUMENT D.T1.5.4

Interreg
CENTRAL EUROPE European Union
European Regional
Development Fund

Forget Heritage

ZÁSADY

PRO ZAPOJENÍ OBČANŮ
DO OBLASTI HISTORICKÝCH
PAMÁTEK

ZNALOSTI

AKCE

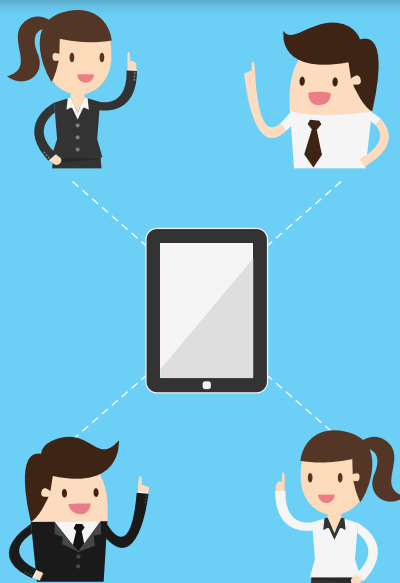

NÁSTROJE

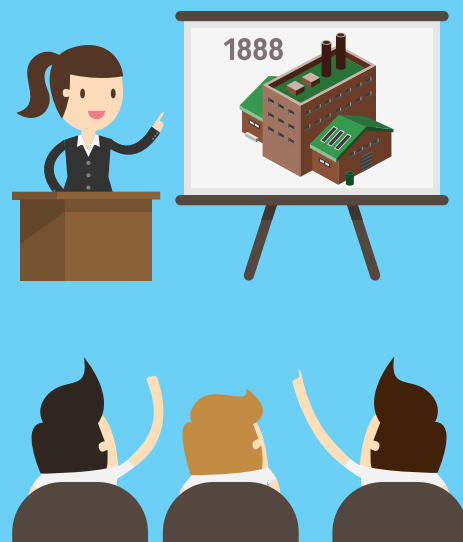
ZNALOSTI

PILOTNÍ PROJEKTY

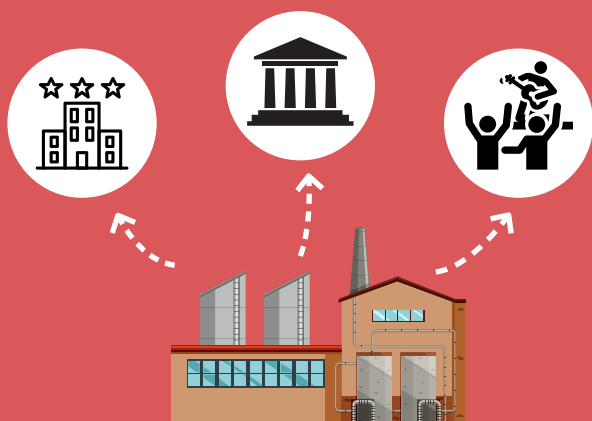
SÍŤ ZŮČASTNĚNÝCH STRAN

BENCHMARKING

AKCE

NOVÉ FUNKCE

NOVÉ FINANČNÍ MODELY

SPECIÁLNÍ MEZIODVĚTOVÉ NÁSTROJE

MODEL ROZVOJE

ZAPOJENÍ OBČANŮ

SPOLEČNÉ PLÁNOVÁNÍ S MÍSTNÍMI ORGANY

ROZVOJ KOMUNIKAČNÍCH NÁSTROJŮ

OBSAH

1. OBSAH ZÁSAD	5
2. PROJEKT ZAPOMENUTÉ DĚDICTVÍ A PLÁN ZAPOJENÍ OBČANŮ: JAKÝ VZTAH?	6
2.1. Ochrana a integrovaná udržitelnost kulturního dědictví	6
3. REFERENČNÍ RÁMEC	9
3.1. Kulturní dědictví, účast a městské oživení	9
3.2. Zapojení občanů do sektorů kulturního dědictví: nejlepší iniciativy	10
4. ÚVODNÍ POZNÁMKY	12
5. ZÁSADY PRO ZAPOJENÍ OBČANŮ DO OBLASTI HISTORICKÝCH PAMÁTEK	15
5.1. Znalosti	15
5.2. Akce	16
5.3. Nástroje	18
6. PRAKTICKÁ PRACOVNÍ MAPA – JAK PŘISTUPOVAT K ZAPOJENÍ OBČANŮ DO VALORIZACE KULTURNÍHO DĚDICTVÍ	19
7. Návrhy pro další četbu	23

1. OBSAH ZÁSAD

Tato příručka navrhuje Zásady pro zapojení občanů do zhodnocování kulturního dědictví (odstavec 5), stejně jako další hloubkové studie úzce související s informacemi v těchto zásadách, avšak jsou odlišného charakteru.

Zásady byly vypracovány na základě teoretických výzkumů a dle výsledků empirických šetření, která individuálně provedly pracovní týmy partnerských zemí, s využitím stejného metodického přístupu. Následně členové katedry architektury a designu Univerzity Janova, Polytechnické školy a zaměstnanci odboru kultury města Janova společně vypracovali nadnárodní dokument.

Zásady byly uspořádány dle třech rozdílných pracovních kritérií: **znalosti, akce a nástroje**.

Z provedeného výzkumu vyplynulo, že k aktivaci cest zapojení občanů je nutno provést následující kroky:

- zvýšit znalosti – jako je průzkum dostupných zdrojů, provozovatelů a legislativních možností – mezi všemi zúčastněnými aktéry;
- provést řadu akcí, které lze konkrétně uskutečnit;
- poskytnout vhodné nástroje k zapojení se.

Jako úvod k těmto zásadám byla provedena analýza a prezentace referenčního rámce a teoretického přístupu k tématu (odstavce 2 a 3). Následně jsou analyzovány některé současné provozní modely (odstavec 4).

Nakonec je navrženo operační schéma (program) (odstavec 6) jako pracovní mapa k vytvoření plánu zapojení zainteresovaných, aby došlo ke zlepšení stavu kulturního dědictví.

2. PROJEKT ZAPOMENUTÉ DĚDICTVÍ A PLÁN ZAPOJENÍ OBČANŮ: JAKÝ VZTAH?

Projekt interregionální spolupráce ve střední Evropě "Zapomenuté dědictví" (Interreg Central Europe "Forget Heritage") řeší úkol nalézt **nástroje, řešení a iniciativy** ke zvýšení kapacity veřejnosti a soukromých uskupení pro rozvíjení synergie za účelem udržitelného využití kulturního dědictví.

Pro většinu evropských měst je charakteristická přítomnost málo využívaných nebo opuštěných budov kulturního dědictví, které jsou ale významnými svědky historie a identity místních komunit.

Cílem Zapomenutého dědictví je propagace spolupráce mezi partnerskými městy v rámci projektu, aby byly stanoveny modely pro inovativní, replikovatelné a udržitelné řízení kulturního dědictví prostřednictvím spolupráce soukromého a veřejného sektoru.

V tomto rámci projekt usiluje o zdůraznění centrálního charakteru udržitelnosti životního prostředí a udržitelného rozvoje v rámci procesů ke zvýšení – možná skrytého – potenciálu kulturního dědictví. Tato hodnota dokáže nastartovat sled kladných impulzů, které mají vliv na:

- kvalitu života občanů
- schopnost zapojit a zaktivizovat místní komunity,

ale také:

- příležitosti pro odvětví kreativní kultury
- pracovní příležitosti a manažerské schopnosti veřejnosti a soukromých osob a dalších odborníků zapojených do tohoto procesu.

2.1. OCHRANA A INTEGROVANÁ UDRŽITELNOST KULTURNÍHO DĚDICTVÍ

Ochrana kulturního dědictví, propojená s **udržitelností životního prostředí a společnosti**, je nyní velmi aktuálním problémem ve strategiích různých institucí, jak na úrovni EU, tak mezinárodně.

V tomto ohledu lze zmínit **Cíle udržitelného rozvoje (Sustainable Development Goals¹, SDG)** (2015-2030), iniciativu Organizace spojených národů pro Budoucnost mezinárodního rozvoje, která stanoví **17 globálních cílů udržitelného růstu**. Tyto cíle zahrnují sladění všech 193 zemí zapojených do tvorby a realizace společného modelu životního stylu pro jednotlivce a naši planetu.

Iniciativa uvádí, jak je pro budování udržitelného světa nezbytné **znovu se zamyslet nad globálním růstem a rozvojem lidstva** způsobem, který:

1 <http://www.un.org/sustainabledevelopment/>

- neškodí planetě nebo jiným jednotlivcům,
- propaguje šíření společných základních práv: zdraví (cíl SDG 1, 2 a 3), vzdělání (cíl SDG 4) a inkluzi (cíl SDG 16), bez ohledu na rasu (cíl SDG 10) a pohlaví (cíl SDG 5),
- uchovává všechny formy dědictví, včetně majetku zděděného dřívějšími generacemi.

S touto myšlenkou začlenilo OSN ochranu a propagaci světového kulturního dědictví do cílů SDG pro rok 2030 (SDG 11.4), se záměrem zvýšit povědomí v rámci členských států o **definici strategií zaručujících nejen zabezpečení, ale především zodpovědné využívání materiálního i nemateriálního kulturního dědictví**, ve spojitosti s minulostí a přítomností malých i velkých komunit.

Zatímco na jedné straně je téma ochrany a propagace kulturního dědictví nedílnou součástí mezinárodní debaty o kritériích a zásadách udržitelného růstu, na druhé straně by se mohlo a mělo stát podnětem k předložení tématu **integrováné udržitelnosti** v rámci odvětví kultury.

Aby byl zajištěn efektivní a trvale udržitelný růst, musí ho kulturní instituce plánovat v širším smyslu a určit postupy zaměřující se na dosažení konkrétních environmentálních, sociálních, kulturních a ekonomických cílů.

Pouze tímto způsobem mohou kulturní instituce hrát aktivní roli ve snahách o dosažení cílů SDG, a navíc i přispět, ve svém konkrétním kontextu, k definování modelů poctivého rozvoje pro ochranu kulturního dědictví a nad její rámec.

Udržitelný čin musí v praxi nabývat **aktivní a dynamický** význam a zajistit udržitelnost i po dokončení a/nebo v případě nepříznivých podmínek.

Jednotlivé mise v kulturní oblasti však často narážejí na ekonomické, sociální nebo politické zájmy. Ty mohou buď závažně proměnit historický majetek, nebo ohrožit jeho úlohu coby svědka kultury minulosti a média šířícího současnou kulturu tím, že budou na jeho použití uvaleny restrikce, změní se jeho funkce, nebo dokonce bude naprosto zanedbáván.

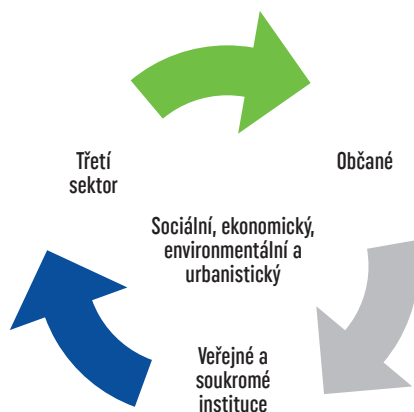
Pokud by k tomuto kontrastu mělo dojít, nejen že by nemusel být dosažen cíl udržitelnosti, ale především by mohlo vzrůst riziko chátrání a celkové nebo částečné ztráty hodnoty samotného majetku.

V takovéto souvislosti narůstá důležitost nalézt **strategie a nástroje**, které mohou **podpořit zapojení občanů a zainteresovaných osob**, aktérů v procesech nového využití, přebudování a oživení kulturního dědictví.

V podstatě, jen pomocí upřímné debaty mezi zúčastněnými stranami je možné vytvořit a zrealizovat strategie pro využití, propagaci a zabezpečení dědictví, abychom dosáhli skutečně integrováné udržitelnosti, kterou si přeje OSN.

Zásady účasti občanů v oblasti historických památek jsou nástrojem, který navrhuje soubor opatření umožňující dosáhnout efektivní spolupráce mezi občany, třetím sektorem a veřejnými a soukromými institucemi, se zaměřením na koncepci udržitelnosti se širokým záběrem: sociálním, ekonomickým, ale i environmentálním a urbanistickým.

Dosažení ekonomické udržitelnosti a schopnosti vytvářet zisk není jediným cílem správy kulturního dědictví. Skutečně, doporučuje se, aby byly určeny a dány do správného kontextu všechny další prvky udržitelnosti, čímž dojde k pozitivním účinkům na města, území, občany, kulturní podniky, zainteresované osoby a instituce.

Prevence nedůstojného stavu kulturního majetku, zanedbávání a ztráta identity přináší pozitivní změny, jako je **znovuoživení komunity, nabídka pracovních příležitostí, tvorba kulturních návrhů a vznik možností slušného trávení volného času.**

3. REFERENČNÍ RÁMEC

V dnešní době jsou města čím dál tím bohatší na kulturní dědictví (budovy a veřejné prostory) – situace chytře definovaná Harrisonem jako okamžik „nahromadění minulosti“. Proto se zásadním stává prozkoumání řešení pro správu tohoto majetku, aby jeho nepoužívání neohrozilo jeho samotnou existenci. Tato řešení musí dokázat skloubit ekonomické a sociální potřeby místní komunity, kde se ochrana stává formou „udržitelného“ využití, přičemž udržitelnost je chápána v širším smyslu.

Je proto nezbytné spravovat majetek pomocí modelů, které musí být založeny na následujících aspektech:

- spolupráce veřejného a soukromého sektoru, schopnost zajistit ekonomickou udržitelnost,
- otevření se kreativním společnostem a novým formám práce,
- přesvědčování občanů k účasti na využívání a správě dědictví.

Mnoho konkrétních zkušeností z celé Evropy dokazuje, že je to jediný způsob, jak je možné společensky znovu oživit a využít mnohý majetek, čímž se nastartuje sled kladných impulzů.

Není-li majetek dostatečně oceňován, **brzy se mění na chátrající oblasti**, a protože se stává nebezpečným jako potenciální místo chátrání stavby nebo domovem ilegální činnosti, musí být vstup veřejnosti do něj zakázán. V důsledku toho je nutno řešit dvojí problém: veřejný pořádek (bezpečnost ve městě) a přehodnocení dědictví. Proto města a místní komunity mohou obnovou majetku jen získat.

3.1. KULTURNÍ DĚDICTVÍ, ÚČAST A MĚSTSKÉ OŽIVENÍ

Úspěšné zkušenosti byly zdokumentovány v rámci iniciativy Kultura pro města, kterou založil program EU Kreativní Evropa a zrealizovala síť evropských měst Eurocities a společnost KEA European Affairs. Tyto programy, zahájené v lednu 2015, se zaměřují na investice do kultury na místní úrovni a jejich vliv na kulturní, ekonomické, sociální a městské oživení. Analyzovány byly především ty zkušenosti, které jsou pro svou důležitost považovány za přenosné do jiných kontextů.

Především v rámci těchto zkušeností je Kulturní dědictví, považované za motor ekonomického růstu, založeno na následujících principech:

- přístup ke kulturnímu dědictví,
- účast místních komunit,
- oživení města.

Řešit problémy kulturního dědictví, účasti a oživení měst znamená „znovu navázat“ na to, co inspiruje různé mezinárodní instituce, místní úřady, spolky a občany. Tím vzniká otevřený přístup k inkluzivnímu řízení územní a kulturní politiky. V tomto ohledu by všichni zapojení aktéři (instituce, úřady, zainteresované osoby, občané) měli vytvořit nový náhled na „prázdná místa ve městech“ a ocenit ta řešení, která uvažují o nepoužívaném majetku jako o příležitosti a zdroji, ne jako o problému.

Projekt Zapomenuté dědictví přijal za své tuto myšlenku: zajišťuje konkrétní kroky a směry výzkumu, přičemž využívá tento přístup na cestě ke zkvalitnění kulturního dědictví. K tomuto cíli byly vypracovány konkrétní zásady pro všechny veřejné subjekty, které chtějí zapojit zainteresované strany a občany do procesů zkvalitňování kulturního dědictví, což zahrnuje pozornost, reflexi a akci v souvislosti s místním kulturním dědictvím, nejen ze strany konkrétního odborníka, ale i celé komunity.

Místní instituce, které považují „**zapojení se (účast, angažovanost)**“ za **klíčové slovo pro změnu**, by měly být víc a víc ohodlány prosazovat kulturu účasti. To je možné pouze zapojením občanů do zabezpečení, ochrany, péče o dědictví města a jeho správu, prosazováním pocitu zodpovědnosti směrem ke společnému prospěchu, což přispívá k vytváření osobní i komunitní identity.

Veřejná správa by už v této souvislosti neměla být v roli dohlížitele nebo konkurenta, ale **pomocníka a manažera sítě zdrojů, znalostí a zkušeností** (tj. soukromý investor, místní komunita, odborníci v kulturním a kreativním odvětví), kdy vznikající formy partnerství jsou inovativní.

V tomto ohledu se **sdílená revitalizace** stává významným prostředkem dění, které může přispět k budování identity města, která dokáže zvýšit jeho atraktivitu. Je-li dobře řízená, může také nastartovat rozvoj ekonomických činností směřujícím ke kreativitě a kultuře, stejně jako ke komunitní interakci a sociální integraci.

3.2. ZAPOJENÍ OBČANŮ DO SEKTORŮ KULTURNÍHO DĚDICTVÍ: NEJLEPŠÍ INICIATIVY

Nyní je to už několik let, kdy se účast a angažovanost občanů stala velmi důležitým tématem v celé Evropě, jak dokládá řada iniciativ na mezinárodní úrovni.

Důkaz v odvětví kulturního dědictví představuje rozšíření cílů implementace Úmluvy o světovém dědictví v roce 2007. Ke čtyřem stávajícím byl připojen **Výbor pro světové dědictví (World Heritage Committee, WHC)**, jako „komunitní“ bod, který představuje to, co v angličtině nazýváme **systemem pěti C**: důvěryhodnost (credibility), ochrana (conservation), konstruktivní přístup (constructive capacity), komunikace (communication), komunita (community).

Tímto chtěl výbor WHC zdůraznit, jak revitalizace kulturního dědictví může uspět jen tehdy, jestliže v procesu zkvalitňování majetku je za klíčové hráče považováno ztotožnění se s myšlenkou a uznání místních komunit.

To se přenáší do konstruktivního dialogu mezi všemi zainteresovanými stranami, což vede ke vzájemnému porozumění a spolupráci mezi nejrůznějšími účastníky.

2 Campagnoli G. (2014), Riusiamo l'Italia. Da spazi vuoti a start-up culturali e sociali (Využijme znovu (zrecykluje) Itálii, Z prázdných prostor ke kulturním a sociálním nově založeným firmám), Gruppo 24 ore, Milano

Další důkaz **nové role určené místním komunitám** poskytuje rozhodnutí Organizace měst se světovým dědictvím (Organization of World Heritage Cities, OWHC) zaměřit kongres v roce 2017 na téma zanagažování komunit.

Mnohé přednášky na mezinárodní vědecké úrovni navrhují pro oblast zkvalitňování a správy kulturního dědictví modely komunikace s lidmi v centru zájmu.

Ve stručnosti můžeme zmínit některé z nich:

- **Komunikační model pro postavené památky (Communication Model for Built Heritage Assets, COBA model COBA)**. Byl vytvořen NW Europe a OWHC Severní Amerika a podporuje a podněcuje profesionálnější a efektivnější komunikaci pomocí stávajících zdrojů na základě silné identifikace občanů s dědictvím.
- **Model spoluřízení** Úřadu pro životní prostředí a dědictví (Office of Environment and Heritage NSW), 2015. Tento model, široce uplatňovaný v jižní Austrálii, částech Jižní Ameriky, v Indii, Nepálu a v jižní Africe, se přímo zaměřuje na danou osobu, aby byly nalezeny způsoby spolupráce s místními domorodými skupinami;
- **Model živého dědictví** Mezinárodního střediska pro ochranu a obnovu kulturního dědictví (International Center for Conservation and Restoration of Cultural Heritage, ICCROM). Tímto přístupem se snaží pečovat o původní funkce dané památky a udržovat je při životě, a to vkládáním prvku života do centra pozornosti při rozhodování a udržování návaznosti památky na klíčové aspekty místní komunity.

Každý model se snaží **o posun od tradičního způsobu dialogu** a experimentuje s inovativními cestami a strategiemi komunikace a vybírá ty nejvhodnější pro danou oblast a komunitu.

Zkušenosti sdělované pomocí těchto modelů ukazují, že ke zvýšení účinků komunikace o zapojení komunity do otázek kulturního dědictví je nutné zvážit jako zásadní následující obecná hlediska:

- **dobře porozumět místnímu kulturnímu dědictví a mít o něm důkladné znalosti;**
- vědět, **co znamená „komunikace“ v dnešní době**, konkrétně systematická komunikace více směrů, ne lineární jako v minulosti;
- vytvořit **meziodvětvový tým odborníků** s různým vědeckým vzděláním a zkušenostmi;
přemýšlet flexibilně, namísto zkonstatěného a lineárního přístupu (např. proces krok za krokem);
- být **hodně empatický k občanům**, abychom lépe porozuměli jejich potřebám, zájmům a motivaci;
- **nahlížet na kulturní dědictví systematicky**, což vyústí ve spolupráci s velkým počtem různých zainteresovaných stran a dá dohromady různorodé aktivity.

Velmi složitým úkolem je předávání obecného přehledu o kulturním dědictví komunitě a pověření občanů jako klíčových hráčů v jeho valorizaci, protože to ovlivňuje mnoho parametrů. Nicméně je to prvořadá činnost, kterou nelze vynechat z procesu zkvalitňování dědictví s předpokladem zapojení celé komunity. Tato účast představuje jeden z nejdůležitějších ukazatelů, protože revitalizace dědictví měst bezpochyby přinese zlepšení kvality života občanů.

4. ÚVODNÍ POZNÁMKY

V evropských městech, i přes jejich velké rozdíly, je stále hodně prostranství a budov, které jsou dědictvím rozvrstvené minulosti, která zanechala viditelné stopy jak v historických centrech, tak na předměstí.

V reakci na silně rozšířený nedostatek zdrojů ve veřejné správě a u soukromých osob – kteří nemohou provozovat historické a kulturní památky kvůli údržbě a valorizaci – **je nezbytně nutné zaintervenovat u tohoto dědictví, aby se odvrátilo jeho chátrání**, více či méně pokročilé, a tak se zvládlo to, čemu někteří říkají „krize akumulace dědictví“.

Opuštění památkových staveb s sebou nese **zapomínání na jejich hodnotu a jejich nevyužití** (produktivní, společenské, kulturní a ekonomické), což způsobuje ochuzení sociálních a kulturních postupů při vyhrazování městského prostoru, jako by to bylo nějaké „fyzické dědictví bez osudu nebo účelu použití.“

Když se však, podobně jako v krizové situaci, **podíváme z opačného hlediska** na stejné prvky, které dělají situaci kritickou, **Ize je pojmout jako zdroje a příležitosti**.

V tomto případě intervence konkrétní pomocí od místních, kreativních komunit kvůli valorizaci a revitalizaci kulturního a historického dědictví umožňuje nejen **opětovné objevení hodnoty majetku jako takové, zároveň ale přispívá k posílení hodnoty, která je sociální, turistická, kulturní** a v neposlední řadě **ekonomická**.

Skutečně, na jedné straně může zpojení místních komunit sloužit jako setrvačnický pro přehodnocení určitého majetku díky aktivitám, které se realizují, více či méně organizovaně; na druhou stranu stejné zapojení vede k posílení místních kulturních identit a propojování solidních a spolupracujících komunit.

V tomto smyslu lze zkvalitňování historického a kulturního dědictví města, prostřednictvím zapojení nových společenských subjektů, jako jsou mladí, kreativní, talentovaní lidé a odborníci, interpretovat jako pozitivum pro celé město, čímž vzniká požadovaná motivace směrem k většímu turistickému a ekonomickému rozvoji.

Valorizace historického a kulturního dědictví je pouhým „právem města“.

Je třeba ji chápat jako **soubor pravidel pro řízení daného prostoru** a jeho původ lze najít v činnosti veřejných institucí, ale také v **přímé účasti občanské společnosti a jednotlivců**.

I v tomto případě klíčový prvek představuje účast všech příslušných aktérů na revitalizaci dědictví. Zahrnuje řadu společných akcí organizovaných zdola, které uskutečňují spolky a odvětví, a plánuje rozvoj nových modelů pro využití a řízení těchto míst.

Účast organizovaná zdola umožňuje **aktivizovat čerstvé zdroje** vznikající ve spontánních a flexibilních procesech, bez výsledku stanoveného předem, hned na začátku.

V každém případě jsou tyto akce schopny upevnit místní komunity a jejich vztahy s veřejnými institucemi prostřednictvím nových modelů ekonomické udržitelnosti, nových kulturních nabídek, subjektů slučujících firmy a spolky a pomocí flexibilních vztahů s úřady veřejné správy. V Evropě je nyní hodně příkladů zřetelných každému a ty mohou být provozní referencí všem městům, které plánují, že se vydají tímto směrem.

Lze je považovat za vítězné strategie, protože soustředí zdroje a pozornost na proces změny a na flexibilitu, namísto na konečný výsledek, kterého se má dosáhnout. Avšak stálý prvek představuje pojetí **dědictví jako „společného statku“ ke společnému využívání**, za které odpovědnost přejímají občané, prostřednictvím různých dědických forem, v nichž úřady veřejné správy hrají v každém případě silnou koordinační roli.

V podstatě na základě odhodlání, rokování a dohod o partnerství mezi obcemi a občany je možné regulovat spolupráci mezi úřady a místními komunitami, **i když tyto zkušenosti vznikají mimo přesný regulatorní rámec**, jako v případě pravidel chování ve městě, správy poškozené zeleně, oživení prostranství a budov, které přišly o svůj původní účel využití, atd.

V odpovědi na zrod těchto aktivit iniciovaných zdola mohou instituce reagovat vytvářením inovativních regulatorních modelů, které mohou dát formální rámec stávajícím vztahům mezi úřady veřejné správy a občany.

Konkrétně, úřady mohou „zareagovat“ na činnosti pocházející zdola a zaměřit se na péči o společné statky pomocí nejméně třech modelů; tyto modely – ne nezbytně alternativní – se jeden od druhého velmi liší v míře strukturování při formalizaci vztahů mezi institucemi a místní komunitou.

- V prvním případě je to **nezaručený model**, protože veřejné instituce **připouštějí existenci zkušeností, které se zrodily mimo legální kontext, a otevřeně s nimi koexistují a tyto zkušenosti po určitou dobu tolerují**, dokud nejsou integrovány do kontextu úplného legálního vlastnictví.
- Na druhé straně druhý model je **přesnější**, protože městské instituce přijímají některá rozhodnutí, podle nichž jsou některé historické a kulturní památky posuzovány jako „městský občanský majetek“.

V tomto případě **některé kolektivní organizace** (spolky, nezisková društva apod.) **jsou schopny spravovat tento majetek, a tak zajistit jejich společné užívání.**

Institucionální akce umožňuje, prostřednictvím diskuze, zaintervenovat ohledně historického a kulturního dědictví města, přičemž zároveň zajistí řádné využití k veřejným účelům.

- Třetí, **ambicióznější a strukturovanější** než ty předešlé, je **založen na dohodách o spolupráci podepsaných místními úřady a občany, aby vynutily dodržování „speciálních předpisů“**, které jsou specificky navrženy, **aby legálně regulovaly spolupráci** mezi místními úřady a občany.

Jsou to proto nástroje flexibilní, které vznikají na základě jednání mezi úřady veřejné správy a občany, což umožňuje místním komunitám intervenovat přímo ve prospěch všeobecného zhodnocení majetku a prostranství města v rámci formálního, inovativního právního rámce.

Tyto tři modely nezapřičiňují neangažovanost veřejných orgánů ani nárůst zatížení soukromé odpovědnosti.

Tento participační způsob jednání zahrnuje soubor **nových akcí řízení měst**, které jsou schopny zavést do praxe silnou synergii mezi různorodými nositeli kulturních zájmů, znalostí, kulturních a kreativních zkušeností, a to pod vedením místních úřadů, jsou schopny tlumočit žádost zainteresovaných stran a chránit všeobecné zájmy.

Experimentování těchto akcí řízení, které jsou založeny na participačních procesech a zaměřeny na zkvalitnění historického a kulturního dědictví města, je považováno za soudobé „laboratoře“, v nichž lze zažít jednotlivé typy využití a správy. Tyto laboratoře, bez ohledu na zjevná úskalí experimentování, mají schopnost zastavit ztrátu hodnot majektu a odhalit hodnoty odlišné od těch čistě ekonomických, ve prospěch kulturních a sociálních hodnot.

5. ZÁSADY PRO ZAPOJENÍ OBČANŮ DO OBLASTI HISTORICKÝCH PAMÁTEK

„Zásady pro zapojení občanů do oblasti historických památek“ poskytují rámec pro interakci mezi vedením města a občany.

Tyto zásady předpokládají, že k tomu, aby mohl být vytvořen účinný plán zapojení občanů, který zkvalitní historické a kulturní dědictví města, je důležité pracovat na těchto třech různých úrovních:

- znalosti
- akce (činy)
- nástroje

Ohledně tohoto cíle se předpokládají zvýšené znalosti všech angažovaných aktérů, uvedení proveditelných akcí do praxe a příprava přiměřených nástrojů pro zapojení občanů.

5.1. ZNALOSTI

Na znalosti se pohlíží jako na **tvorbu a dostupnost provozních informací o kulturním a historickém dědictví**, které mohou být užitečné místním úřadům, osobám zainteresovaným na CCI a občanům.

Často lze v u všech zúčastněných aktérů pozorovat slabé znalosti před zahájením valorizačních procesů: na jedné straně jsou instituce stojící odděleně od reálné umělecké a kulturní produkce ve městě, na druhou stranu provozovatelé kultury a umělci nemají ty správné informace o dostupnosti kulturního dědictví.

Navíc je pro občany obtížné sdílet své zkušenosti a investovat osobní dovednosti a energii, protože se bojí složitosti procedur.

Znalosti proto znamenají zvýšit schopnosti města utvářet vztahy (jako „mřížoví“), pouhou nabídkou možnosti vytvoření vztahů lze podpořit využití určitého místa nebo budovy.

Zde jsou náměty na rozšíření znalostí:

- Provést průzkum (sčítání) jak nevyužívaného nebo málo využívaného kulturního a historického dědictví (nádob), tak kulturních a uměleckých nabídek na daném území (obsah) a pak vytvořit nástroj na jejich spojení.**

Tato šetření by se měla uskutečnit participací mezi veřejnou správou a zainteresovanými subjekty, aby mohla být vypracována promyšlená hodnotící analýza, na bázi případ od případu, k nalezení nejlepší strategie, jak propojit „nádobu“ s „obsahem“.

Výsledkem těchto šetření by mělo být zmapování nabídky a poptávky na daném území.

- b. **Sestavit síť, která podporuje znalosti, kontakty a vztahy mezi „nádobami“ k dispozici, navrhovaným „obsahem“ a vedením historických a kulturních památek, aby mohlo dojít ke spárování poptávky s nabídkou umožňující ekonomickou a sociální udržitelnost manažerských činností.**

Tato síť by měla být sestavena za aktivní účasti místních úřadů a zainteresovaných subjektů.

Výsledek by předpokládal různé struktury (aplikace, prostor na webových stránkách instituce, přístupná databáze atd.).

- c. **Zahrnout do programu vzdělávání vzdělávacích institucí na všech úrovních plány školení, které se zaměří na historické a kulturní dědictví daného území.**

Vysvětlování veřejnosti, jakou má historické a kulturní dědictví hodnotu, hraje klíčovou roli v posilování územní identity, především u mladých lidí.

Výsledek znalosti historického a kulturního dědictví města je vyjádřen větším povědomím mladých generací, které při ocenění příležitosti použít majetek dostupný v daném území mohou pořádat konkrétní akce, aby se zastavilo chátrání města.

5.2. AKCE

Akce navrhované níže v tomto dokumentu **zahrnují konkrétní aktivity** zaměřené na zapojení zainteresovaných subjektů a občanů do problematiky zhodnocení (valorizace) kulturního a historického dědictví jejich vlastního města.

Aktivity a akce zaměřené na zapojení všech aktérů do zhodnocení městského kulturního a historického dědictví **musí být nutně začleněny do dobře naplánované cesty řešení.**

Tato cesta musí mít jasnou a definovanou strukturu, ale zároveň musí být flexibilní, aby se přizpůsobila změnám participačního procesu. Změny plynou v participační metodě z její podstaty.

Stanovené akce jsou efektivní jen tehdy, když jsou podporovány silnou politickou vůlí zkvalitňovat kulturní a historické dědictví města zapojením místních zainteresovaných subjektů.

Zde jsou náměty na možné akce:

- a. **Zapojit zainteresované subjekty do stanovení priorit definovaných typů akcí a do strategií a tendencí nastíněných „Plánem využití kulturního a historického dědictví“.**

Cíl valorizace nesmí opomíjet nutnost spojovat ekonomickou udržitelnost se společenským přínosem akcí plánovaných pro opětovné využití dědictví.

To znamená, že strategický plán valorizace dědictví musí být velmi hodnotně zaměřený a sdílený všemi zúčastněnými aktéry. Strategický plán, pokrývající celé město, musí určitě poskytnout dostatek času pro rozvoj všech nápadů a všech očekávaných akcí. Jinými slovy, musí být střednědobým až dlouhodobým plánem, který odpovídá víceúrovňovému plánování.

- b. **V rámci strategického plánu navrhnout nezbytný, specializovaný „Plán pro využití historického a kulturního majetku“, konkrétně majetku, který je v současnosti využíván málo nebo vůbec.**

Je nutno naplánovat dočasné aktivity využití, které zastaví proces chátrání v době, kdy se čeká na vytvoření konkrétního rekvalifikačního projektu a na opětovné využití majetku, což samozřejmě vyžaduje delší dobu.

- c. **Zapojit zainteresovanou osobu do definice hodnotících kritérií, která mají být uplatněna při jmenování vedení historických a kulturních památek; ta by měla být i součástí výsledného ekonomického a časového plánování manažerských aktivit.**

Proto je nezbytné vyzkoušet sdílené modely funkce dědictví, založené na hodnotících kritériích, které kladně zohledňují spolupráci mezi kreativními a kulturními provozovateli, spíše než nepřínosné konkurování si. Tento přístup umožňuje, aby vypluly na povrch konkrétní schopnosti každého, schopnosti, které mohou být případ od případu užitečné pro dosažení cíle lepšího a užitečnějšího zhodnocení dostupného majetku. Navíc, nutnost provozovatelů uměleckého/řemeslného odvětví utvářet organizace nebo spolky s volenými zástupci je velká. V podstatě se tím umožňuje rychlá a citlivá interakce mezi institucemi místní veřejné správy a především se tím předchází účasti naprosto každého provozovatele na debatě a organizování.

- d. **Zavést strategie účasti občanů a místních komunit ke stanovení aktivit, které budou podnětem ke zatraktivnění kulturního a historického dědictví.**

To znamená vyzkoušet nové vztahové modely solidarity mezi lidmi různého věku, pohlaví, etnické příslušnosti, aby se mezi občany podpořil vznik sítí spolupráce. Tento přístup zaktivizuje veřejně sdílená prostranství, čímž se projeví inovativní a experimentální způsoby využití města, což představuje příležitost pro oživení města a společnosti.

- e. **Objevit a vyzkoušet nové modely veřejno-soukromého financování, aby se získaly zdroje odpovídající potřebám, které vznikají při znovu využití historického a kulturního dědictví.**

- f. **Otevřít cestu pro stálý dialog s vlastníky kulturních památek, při stanovení strategií řízení, které umožňují na jedné straně zvýšit veřejné a kolektivní využití a které na druhé straně splňují potřeby veřejné správy jako vlastníka majetku, který potřebuje podporu při údržbě a obnově majetku.**

- g. **Na úrovni města nastínit informační a komunikační plány zaměřené na ta místa historického a kulturního dědictví, která jsou momentálně k dispozici a mají potenciální využití v blízké budoucnosti.**

- h. **Organizování a rozvoj konkrétních vzdělávacích aktivit ve školách na všech úrovních, aby se podnítila zvědavost a pozornost žáků a studentů směrem k historickému a kulturnímu dědictví v jejich vlastním okolí.**

Za tímto účelem lze uskutečnit například komentované prohlídky historického a kulturního dědictví (například prohlídky s průvodcem pro studenty, které zorganizuje sama škola).

Také lze ve vzdělávacích institucích podporovat další vzdělávací aktivity připravené za podpory odborníků z různých odvětví (cestovní ruch, územní plánování...), aby se u studentů na všech úrovních posílily znalosti a povědomí o místní oblasti. Tato akce je založena na myšlence zdůrazňování tématu zhodnocování a ochrany kulturního dědictví již od počátečních let vzdělávání.

5.3. NÁSTROJE

Stanovené nástroje představují **provozní nástroje, prostřednictvím nichž lze uskutečnit akce zaměřené na zapojení všech aktérů** do valorizace historického a kulturního dědictví.

Tyto nástroje musí být **inovativní, dynamické a konzistentní** s pracovními metodami definovanými v rámci dohodnutého Strategického plánu valorizace (2.a), Plánů zapojení jednotlivých zainteresovaných stran a Komunikačního a informačního plánu.

K zavedení a aktualizaci provozních nástrojů je nutno zaktivizovat skupinu, která zpracuje zkušenosti a aktivity potenciálně užitečné pro valorizaci historického a kulturního dědictví.

Zde jsou náměty na vhodné nástroje:

- a. **Určit nástroje k zapojení zainteresovaných stran (občanů a kreativních komunit) na definování nové funkce nevyužívaného nebo málo využívaného historického dědictví, která musí být přehodnocena, jako např. plánování projektu a/nebo plánovací aktivity, společné plánování, společné navrhování atd.**

- b. **Definovat nástroje, jimiž veřejná správa může zaručit zapojení občanů jako standardní správní postup se zaměřením na zhodnocování kulturního dědictví.**

Například sepsat Předpisy sdíleného používání historického a kulturního dědictví (nebo využít již existující plány nebo předpisy) nebo uzavřít dohody o spolupráci mezi úřady města a občany.

- c. **Definovat nástroje, které veřejná správa může využít, aby zjednodušila postupy oživení kulturního dědictví a zvýšila jejich transparentnost.**

Například definovat zjednodušené byrokratické postupy pro využití historických a kulturních památek především pro všechny dočasné aktivity.

- d. **Definovat nejvhodnější nástroje pro tvorbu účinného a solidního Informačního a komunikačního plánu pro valorizaci kulturního dědictví.**

Tento plán by měl splňovat všechny rozmanité cíle města související se zhodnocováním historického a kulturního dědictví.

- e. **Při nástupu plánu je nezbytné věnovat zvláštní pozornost výběru a využití různých komunikačních cest.**

Například sdělení zaměřená na kreativní komunitu (nebo občany), obecná sdělení pomocí nástrojů informačních a komunikačních technologií nebo tradičnějšími cestami (hromadná média) atd., podle toho, jaké cíle mají být dosaženy v případě jednotlivých zainteresovaných stran.

6. PRAKTICKÁ PRACOVNÍ MAPA – JAK PŘÍSTUPOVAT K ZAPOJENÍ OBČANŮ DO VALORIZACE KULTURNÍHO DĚDICTVÍ

Operativní schéma navrhované v této kapitole zásad předkládá praktický nástin pro vypracování patřičného plánu zapojení zainteresovaných subjektů.

Zejména je nástrojem pro ty úřady veřejné správy, které chtějí prosazovat zapojení občanů a zainteresovaných stran do propagace a obnovy kulturního dědictví jejich města.

Toto schéma vzniká z přesvědčení, že projekty zapojení jsou základem účinné strategie obnovy měst a zkvalitnění kulturního dědictví města.

Je velmi obtížné, aby akce týkající se kulturního dědictví byla sdílena, přijata a měla úspěch:

- > bez zapojení občanů a zainteresovaných stran na více úrovních
- > bez socializace mezi členy více či méně široké komunity, v závislosti na potřebě
- > bez projektu navrácení do běžného využívání.

Zabezpečení hmotného majetku komunity také znamená ochranu kolektivní identity a místa i paměti komunity, jejímž základem jsou zainteresované strany (na všech úrovních).

Aby mohl být vytvořen účinný plán zapojení občanů do zkvalitňování dědictví, je nutné postupovat cestou založenou na třech základních kritériích (znalosti, akce, nástroje) a strukturovanou do **čtyřech, po sobě následujících KROKŮ**.

KROK 1

PŘEDÁVAT, ŠÍŘIT A POSILOVAT ZNALOSTI

V první fázi musí úřad veřejné správy pomocí různých **komunikačních nástrojů a cest**, přiměřených situaci, podpořit sdílení informací mezi všemi zainteresovanými stranami o:

- vlastnostech, skutečných podmínkách a potenciálu památky, která má být opětovně využívána.
- Rozpoznání a vytvoření formálních a informačních sítí – včetně veřejné správy – aby vznikl rámec ze všech „lidských“ zdrojů, možných startérů cesty oživení;
- rozpoznání a šíření různých hodnot dané památky:
 - > ekonomické/mobiliář
 - > kulturní/identita
 - > společenské/emoce
- Zkušenosti a osvědčené postupy jako pobídka, návod nebo inspirace pro nastavení procesu valorizace dědictví a zapojení aktérů.

KROK 2

SDÍLET REÁLNÉ CÍLE A AKČNÍ STRATEGIE.

Jakmile je projekt zkvalitnění kulturního dědictví vypracován, je nutné **stanovit cíle, kterých má dosáhnout, a nastínit strategie, které je třeba zrealizovat** za účasti občanů a zainteresovaných stran.

Tyto cíle by měly:

- být dosaženy pomocí krátko-, středně- a dlouhodobých konkrétních akcí. Zároveň ale každý cíl musí být flexibilní a přizpůsobitelný v případě změny okolností (protože k tomu v dobách ekonomické a sociální nejistoty dochází stále víc v důsledku fragmentace současné společnosti).
- zohledňovat zkvalitňování kulturního dědictví, včetně spojení ekonomické udržitelnosti a sociální potřeby ve všech akcích zaměřených na opětovné využití.
- zvolit modely sdíleného řízení zahrnující spolupráci mezi provozovateli kreativních a kulturních podniků, které ztěžují všechny druhy konkurování si a vyřazování někoho.
- zajistit sdílení a výměnu informací a znalostí mezi členy místních komunit k podnícení vzniku a podpory sítí spolupráce mezi všemi sociálními aktéry v oblasti.

KROK 3

URČIT, ZKALIBROVAT A ZAHÁJIT KONKRÉTNÍ AKCE.

Jakmile byl vypracován projekt valorizace kulturního dědictví a stanoveny jednotlivé cíle a strategie, je nutné **zvolit** a **uskutečnit konkrétní akce** zahrnující zapojení subjektů, které jsou relevantní v dané konkrétní situaci.

Akce budou určeny a navrženy s ohledem na obsah práce, a proto mohou být případně rozdílné.

Každá akce musí:

- mít kolektivní a inkluzivní charakter, protože účast aktérů dává každému pracovnímu procesu sílu a vitalitu.
- musí být výrazná a v souladu s kontextem, s přihlédnutím k tomu, že ne pro každou okolnost a každou místní komunitu musí existovat nějaká vhodná metoda práce. Skutečně, účinný a přesný pracovní program lze připravit jen poté, co byly adekvátně analyzovány a pochopeny podmínky daného prostředí.
- být flexibilní, to znamená, že musí být možnost změnit ji, a to i podstatně, pokud to budou podmínky daného prostředí vyžadovat.
- počítat s možností, že bude zpochybněna, protože hned po realizaci může být úspěšná, nebo nedostačující, i když byla navržena na základě přesných analýz a hodnocení. Během celé diskuze se mohou objevit její silné a slabé stránky: zkušenosti mohou být užitečné vytvořením určité knihovny osvědčených postupů, z nichž lze v budoucnu čerpat vstupní zdroje a nápady na akce.

KROK 4

ZVOLIT PRO AKCI JEDNODUCHÉ A PŘIMĚŘENÉ NÁSTROJE.

Jako poslední KROK by měly být **zjištěny** a **vybrány** takové nástroje účasti a zapojení občanů, které mají být použity při zhodnocování dědictví tak, aby vyhovovaly očekávaným cílům a předpokládaným akcím.

Tyto nástroje musí:

- být schopny zaktivizovat jak sociální kapitál místních komunit, tak kreativní podnik daného území. V podstatě, dávat přednost postupům spolupráce znamená být si vědom, že kvalita a intenzita sociálních vztahů hraje důležitou roli v tvorbě obnovovacích iniciativ zdola nahoru a v jejich úspěšnosti.
- umožnit použití všemi zúčastněnými aktéry a musí být výsledkem výzkumné práce a zkušeností, který se již upevnil v jiných prostředích, jak na vnitrostátní, tak na mezinárodní úrovni.
- být inovativní a experimentální a umožňovat veřejné správě snižovat byrokracii a pracovat transparentnějším a kreativnějším způsobem.
- být schopny vybědnout z kontaminace pryč mezi procesy oživení města a sociální inovace. To znamená, že inovativní formy společenského sdružování a zážitky kolektivní práce mohou často být vhodnými příklady, i v rigidních a složitých kontextech.

7. NÁVRHY PRO DALŠÍ ČETBU

- Trans Europe Halles
teh.net
- ONU
www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/
- „Kultura pro města a kraje“, střeoevropská iniciativa financovaná programem Kreativní Evropa a řízená sítí evropských měst Eurocities a firmou KEA
www.cultureforcitiesandregions.eu/culture/home
- Operační zásady pro implementaci úmluvy o světovém dědictví – Středisko světového dědictví UNESCO, 2016
whc.unesco.org/en/guidelines
- Úmluva o světovém dědictví týkající se ochrany světového kulturního a přírodního dědictví Světový výbor dědictví 1995, WHC-95/CONF.203/16
whc.unesco.org/en/sessions/19COM
- Mezinárodní rada pro památky a místa
www.icomos.org/en
- Mezinárodní středisko pro studium ochrany a obnovy kulturního majetku
www.iccrom.org
- Riusiamo l'Italia
www.riusiamolitalia.it
- Labsus
www.labsus.org
- Che-fare
www.che-fare.com

ZÁSADY

PRO ZAPOJENÍ OBČANŮ
DO OBLASTI HISTORICKÝCH
PAMÁTEK

